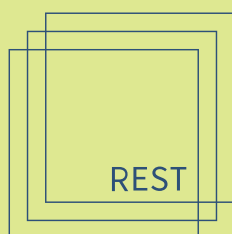

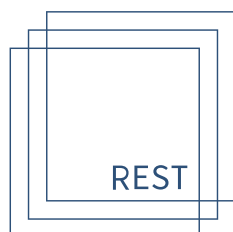
VODIČ ZA PRAKSE KOJE OBEĆAVAJU

U DUGOROČNOJ ZAŠTITI ŽRTAVA
TRGOVINE LJUDIMA

VODIČ ZA PRAKSE KOJE OBEĆAVAJU

U DUGOROČNOJ ZAŠTITI ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

Vodič za prakse koje obećavaju (u daljem tekstu „vodič“) je publikacija LEFÖ – Interventionsstelle für Betroffene des Frauenhandels (LEFÖ-IBF) objavljena u okviru istraživanja sprovedenog u okviru projekta **REST: Boravišna dozvola kao način unapređenja zaštite žrtava trgovine ljudima**. Izrađen je na temelju iskustva i praksi vodećih organizacija civilnog društva (OCD) oblasti borbe protiv trgovine ljudima, koje pružaju podršku žrtvama trgovine ljudima u procesima koji se tiču njihove bezbednosti, stabilnosti i socijalne inkluzije; LEFÖ-IBF iz Austrije, Comité Contre l’esclavage Moderne (CCEM) iz Francuske, Proyecto Esperanza iz Španije, CoMensha iz Holandije, Međunarodni centar „La Strada“ iz Moldavije i Astra – Akcija protiv trgovine ljudima iz Srbije.

Zašto?

Počevši od identifikovanih propusta i prepreka u delotvornoj zaštiti žrtava trgovine ljudima, Vodič daje uvid u postojeće prakse koje obećavaju, u skladu sa doslednim upućivanjem žrtava na najpogodnije načine zaštite, obezbeđuju prava žrtava i njihov pristup trajnom rešenju.¹ Pristup žrtava trgovine ljudima dugoročnom ili stalnom boravištu od ključnog je značaja za njihovu bezbednost, stabilnost i buduće perspektive. Regulisanje njihovog boravišnog statusa predstavlja neodvojivi deo prava žrtava na delotvorni pravni lek i pristup pravdi, i trebalo bi da bude garantovano u praksi.

Koje probleme ovaj Vodič cilja?

Vodič je usredsređen na propuste čije je postojanje utvrđeno kada je u pitanju delotvorni pristup dugoročnoj zaštiti žrtava trgovine ljudima. Međunarodni i evropski standardi uspostavljaju solidnu osnovu kojom se obezbeđuju bezbednost, zaštita, kao i pomoć žrtvama. Vodič se bavi pitanjem delotvornog pristupa redovnom boravku i zaštiti, sa naglaskom na sistem boravišnih dozvola, kao i na međunarodne sisteme zaštite.

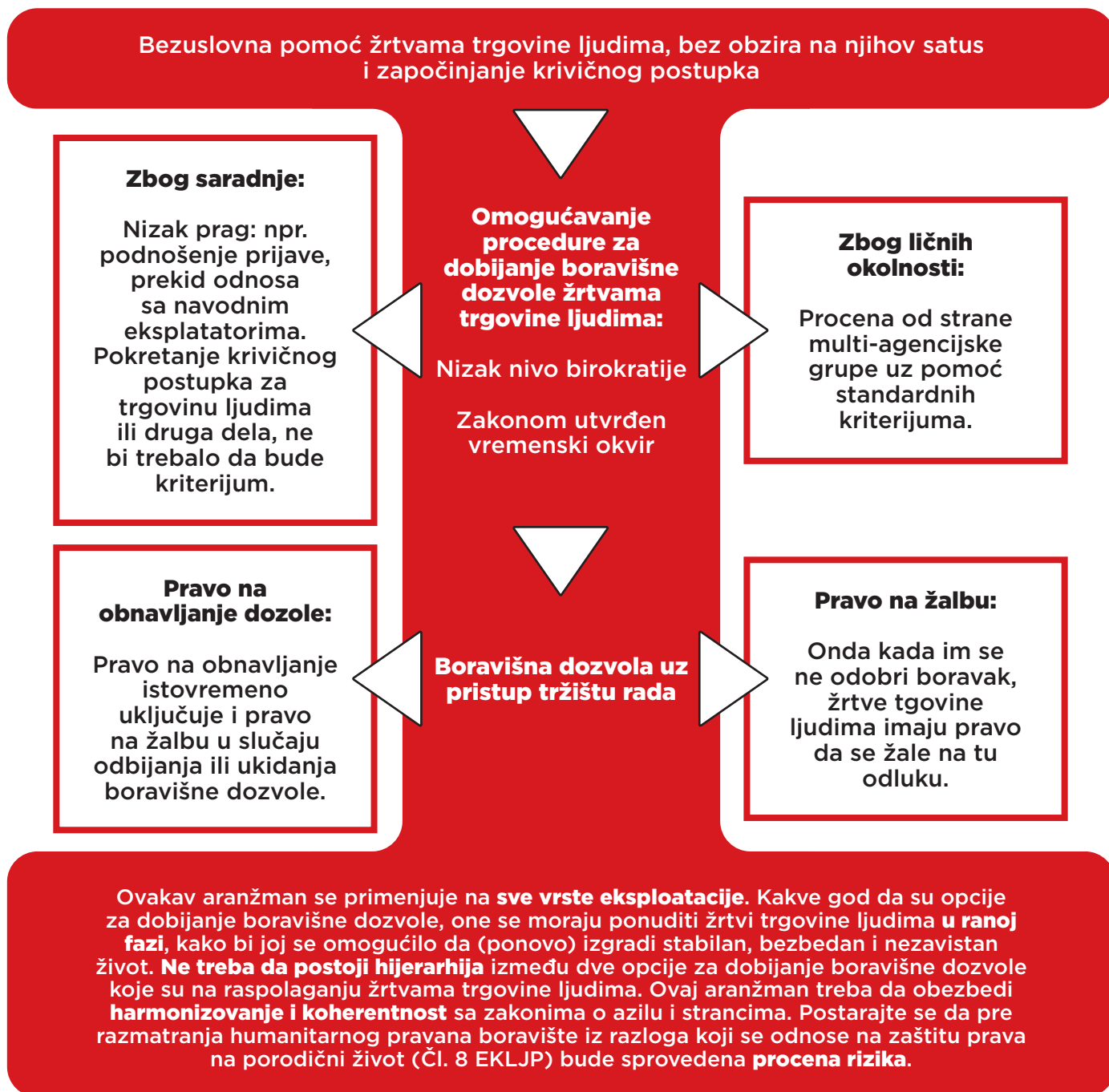
Kome će ovaj Vodič biti od pomoći i na koji način?

Vodič je namenjen profesionalcima koji u praksi direktno rade sa žrtvama trgovine ljudima, pravnicima koji se bave zakonom o strancima i zakonom o azilu, kao i nadležnim organima. U vodiču je naglasak stavljen na najvažnije aspekte, kako bi se žrtvama trgovine ljudima omogućilo da imaju pristup pripadajućim pravima. Prvi deo bavi se važnim koracima koje treba razmotriti što se tiče privremenih boravišnih dozvola žrtvama trgovine ljudima. U drugom delu se skreće pažnja na propuste u obezbeđivanju međunarodne zaštite žrtvama trgovine ljudima.

¹ Za detaljniji opis utvrđenih izazova, pogledajte kompletnu verziju Dokumenta o politici: http://www.lefoe.at/tl_files/lefoe/REST_Policy%20Paper%20January%202021.pdf

Davanje boravišne dozvole žrtvama trgovine ljudima

U skladu sa Članom 14 Konvencije Saveta Evrope², svaka država potpisnica izdaje boravišnu dozvolu koja se može obnoviti, žrtvama trgovine ljudima, bilo zato što nadležni organi smatraju da je njihov ostanak neophodan zbog njihove lične situacije, ili iz razloga saradnje žrtve sa nadležnima u istrazi ili krivičnom postupku, ili iz oba ova razloga³. Istraživanje sprovedeno u sklopu projekta REST⁴ daje ilustraciju modela koji obećava, a koji uzima u obzir puteve za dobijanje boravišne dozvole i predstavlja aranžman u kome se poštuju prava žrtava trgovine ljudima.

Da bi se model mogao unaprediti i primeniti, identifikovani su, na različitim nivoima, sledeći primeri praksi koje obećavaju, a koji se koriste u različitim evropskim zemljama:

2 Konvencija Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima (2005). Dostupna na: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008371d>

3 Od 42 zemlje čiju je evaluaciju uradila Ekspertska grupa GRETA tokom 2019, 22 imaju zakonska rešenja kojima se predviđa izdavanje boravišnih dozvola žrtvama trgovine ljudima, kako usled ličnih okolnosti, tako i zbog saradnje na sprovođenju zakona. Deveti Opšti izveštaj o aktivnostima ekspertske grupe GRETA (2019), dostupan na: <https://rm.coe.int/9th-general-report-on-the-activities-of-greta-covering-the-period-from/16809e169e>

4 Kompletno istraživanje u projektu REST: <https://documentation.lastradainternational.org/lisidocs/3387-REST%20Report%20Residence%20Permits%20-%20International%20Protection%20and%20Victims%20of%20Human%20Trafficking%20-%20FEB%202021.pdf>

Usklađivanje zakonodavstva

u skladu sa pristupom zasnovanim na ljudskim pravima, nacionalnu zakonsku regulativu treba uskladiti sa međunarodnim i evropskim standardima, kako u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, tako i na polju ljudskih prava. Ovo podrazumeva pristup po oba osnova (lična situacija i saradnja) u okviru procedura za dobijanje boravišne dozvole, a koji se primenjuje na sve vrste eksploatacije. U Holandiji, Srbiji i Španiji, nacionalno zakonodavstvo eksplicitno uključuje obe mogućnosti⁵.

Davanje informacija

Prvi korak koji se preduzima u slučaju sumnje na trgovinu ljudima, jeste informisanje potencijalne žrtve o svim mogućnostima koje su na raspolaganju, uključujući dostupnost perioda za oporavak i razmišljanje (period refleksije), privremene boravišne dozvole zbog saradnje i/ili zbog razloga u vezi sa njenom ličnom situacijom, odnosno njenim šansama za dobijanje azila ili supsidijarne zaštite, ili bezbedan i dostojanstven povratak u zemlju porekla. Ove informacije treba izložiti na jasan i pristupačan način svim potencijalnim žrtvama trgovine ljudima. U Italiji, na primer, imaju višejezične brošure sa informacijama o pravima žrtava trgovine ljudima, čime se omogućava da žrtve razumeju ove informacije.

Bezuslovna pomoć i period za oporavak i razmišljanje

Potencijalna žrtva trgovine ljudima treba da dobije garantovanu podršku i pomoć besplatno, u skladu sa pristupom koji se temelji na ljudskim pravima i principa dobrovoljnosti i anonimnosti. Kakva god da je njihova odluka, žrtve trgovine ljudima imaju pravo da dobiju **bezuslovnu podršku i pomoć**, bez obzira na njihov status u zemlji boravka i/ili njihovu spremnost na saradnju sa nadležnim organima.

Onda kada postoji osnovana sumnja da je neka osoba žrtva trgovine ljudima, države moraju toj osobi da obezbede period za oporavak i razmišljanje, tako što će im obezbediti vreme i mesto da se oporave i pobegnu od uticaja trgovaca. Time se takođe omogućava žrtvi da odluči o svojim opcijama. Ovo pravo treba eksplicitno uključiti u nacionalno zakonodavstvo i profesionalci u kontaktu sa žrtvom treba da znaju za postojanje ove zakonske odredbe.

Nizak prag u primeni i dobijanju boravišnih dozvola.

Procedura za dobijanje boravišnih dozvola za žrtve trgovine ljudima treba da podrazumeva **nizak stepen birokratije**, uz jasne kriterijume regulisane zakonom. Pored toga, potrebni su kontrolni

Praksa iz Španije, koja obećava na polju usklađivanja zakonodavstva:

Prema **španskom** zakonu: „Nadležni organi mogu izuzeti žrtvu od administrativne odgovornosti i mogu obezbediti, **ukoliko ona to želi**, pomoć pri povratku u zemlju porekla ili stanovanja, kao i radnu dozvolu u izuzetnim okolnostima kada se to smatra neophodnim za saradnju žrtve u istrazi ili krivičnom postupku, ili usled ličnih okolnosti žrtve, odnosno da bi se omogućila njena društvena integracija, u skladu sa odredbama ovog zakona. Isto tako, sve dok traje procedura za izdavanje boravišne i radne dozvole, može se izdati privremena boravišna i radna dozvola, u skladu sa odredbama ovog zakona (...)” (Ley Orgánica 4/2000. Čl. 59bis, podvukli autori)

Praksa iz Austrije, koja obećava na polju безусловne pomoći:

U **Austriji**, priznata ustanova za zaštitu žrtava pruža безусловnu podršku, zasnovanu na anonimnosti, dobroj volji i bez naknade, u skladu sa stalnim ugovorom koji ima sa austrijskom državom. Ovo omogućava ustanovi za zaštitu žrtava da pruža sve vrste usluga, bez obzira na spremnost žrtve da saraduje sa državnim organima.

Prakse iz Holandije i Španije, koje obećavaju u pogledu primene niskog nivoa birokratije kod žrtava trgovine ljudima:

Holandski sistem boravka i inače ima nizak stepen birokratije. Iskaz žrtve u policiji automatski se smatra prijavom za boravišnu dozvolu, a nadležni organi moraju da donesu odluku u roku od 24 sata.

U Španiji, umesto važećeg pasoša može se podneti kartica registracije, koju vlasti izdaju kao prvo sredstvo za identifikaciju, kako bi se žrtvama omogućilo da dobiju podršku i obezbedilo još vremena da pribave svoja lična dokumenta.

⁵ U Francuskoj, zakon ostavlja mogućnost davanja privremene boravišne dozvole žrtvama trgovine ljudima koje ne saraduju sa pravosudnim organima, ali ovo je dostupno samo žrtvama trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, koje se opredele za „postupak izlaska iz prostitucije“.

mehanizmi u primeni ovog kriterijuma u praksi. Dva najveća izazova jesu obavezni uslovi, koje često propisuje nacionalni zakon – očekivani stepen saradnje i postojanje identifikacionih dokumenata žrtve. Dve potencijalno dobre prakse iz Holandije i Španije mogu da obezbede alternative pomoću kojih bi se prevazišle ove prepreke.

Individualna procena situacije

U nekim slučajevima, žrtve trgovine ljudima **ne mogu da saraduju usled vanrednih okolnosti**, zbog ozbiljnih pretnji koje dobijaju, zdravstvenih ili psiholoških zapreka, ili zato što su maloletne. Neophodno je uzeti u obzir njihovu bezbednost i zdravstveno stanje.

Prakse iz Holandije i Francuske, koje obećavaju u pogledu procene individualne situacije:

U **Holandiji** se može izdati privremena boravišna dozvola (Schrijnend Pad) onda kad se žrtve suočavaju sa pretnjama, ili imaju traume i psihološke probleme koji su nastali usled trgovine, pa se zato ne može očekivati da će saradivati sa nadležnim organima.

Multidisciplinarni pristup

Kako bi se obezbedilo da ne postoji hijerarhijski odnos između dve vrste boravišnih dozvola, i da pristup zasnovan na sprovođenju zakona ne odnese prevagu nad onim koji podrazumeva zaštitu žrtve, **akteri iz više državnih organa** (institucija i ustanova) treba da se uključe u procenu lične situacije i proces odlučivanja. U Francuskoj, administrativni organi u svim provincijama imaju svoje **kontakt osobe** nadležne za određivanje procedure za odobrenje boravka u zamenu za saradnju. Što se tiče boravišnih dozvola koje se dobijaju usled lične situacije, uključivanje različitih agencija u proces odlučivanja omogućava da se izvrši procena izuzetno složenih i specifičnih situacije u kojima se nalazi svaka žrtva trgovine ljudima.

U **Francuskoj** je jedna studija slučaja pokazala kako koordinacija između specijalizovane policije i NVO na slučajevima trgovine ljudima pomaže u zaštiti žrtava i obezbeđivanju „humanitarnog boravka“ u slučaju da istraga ne uspe. Ovo je moguće zahvaljujući dobroj komunikaciji između CCEM i kontakt osoba u pariskoj prefekturi i posebnom uključivanju Centralne kancelarije za borbu protiv ilegalnog rada (OCLTI).

Socijalna inkluzija

Najvažnija stavka prilikom pomaganja žrtvama trgovine ljudima jeste **obezbeđivanje pristupa tržištu rada**. Zato boravišne dozvole za žrtve trgovine ljudima treba da im omogućе pun pristup tržištu rada, bez potrebe da se obezbedi dodatna radna dozvola, i bez bilo kakvih ograničenja na određene privredne grane, sektore, itd. Dokument treba da sadrži, u pisanoj formi, dozvolu za rad i boravak, ali ne i podatak o statusu žrtve trgovine ljudima.

Prakse iz Holandije, Srbije i Španije, koje obećavaju na polju socijalne inkluzije:

U **Holandiji**, boravišna dozvola koja se izdaje žrtvama trgovine ljudima obezbeđuje ovim osobama pristup svim uslugama i pomoći, na ravnoj nozi sa državljanima Holandije.

U **Srbiji**, postoji Memorandum o razumevanju potpisan između Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima, čija je odgovornost identifikovanje žrtava, i Nacionalne službe za zapošljavanje koja bi trebalo da žrtvama trgovine ljudima pruža prioritet kod pristupanja programima zapošljavanja.

U **Španiji** nije obezbeđen samo pristup tržištu rada, već i pristup merama integracije na tržište rada, koje finansira država. Kako bi se obezbedilo zaposlenje za žene koje su žrtve rodno zasnovanog nasilja, uključujući žrtve trgovine ljudima i seksualne eksploatacije, obezbeđeni su zakonski bonusi za kompanije koje ih zapošljavaju.

Dugoročna zaštita u boravišnim aranžmanima

Postoje određene prakse koje obećavaju u pogledu odobravanja **dugoročnih boravišnih dozvola** za žrtve trgovine ljudima, na osnovu odredbi specijalnog aranžmana za žrtve trgovine ljudima, ili zbog kompatibilnosti sa opštim zakonom o strancima ili sistemom azila (npr, Francuska, Italija, Španija).

Pravo na žalbu

Zbog prirode privremenih boravišnih dozvola, u nekom trenutku ove dozvole isteknu, onda kada više ne postoje uslovi za njihovo izdavanje, odnosno produženje. Ipak, s obzirom na kvalifikovanje takve dozvole kao prava koje osoba ima, mora se obezbediti **pravo na žalbu** pred višom instancom koja razmatra prvostepenu administrativnu odluku i donosi konačnu odluku.

Procena rizika

Povratak žrtava trgovine ljudima u zemlje porekla regulisan je standardima UN i SE. Tamo gde repatrijacija predstavlja ozbiljan rizik po bezbednost žrtve trgovine ljudima ili njenu porodicu, države su dužne da obezbede zakonske alternative.⁶ Pre deportacije mora da se obavi procena rizika, u kojoj se razmatra zemlja porekla, ali takođe i naročito, individualne okolnosti, kao što su rizici po povratak (kao što su odmazda trgovaca, gonjenje ili **otvoreni dug**), kao i izgledi za socijalnu reintegraciju u skladu sa zaštitom prava na porodični i privatni život.

Prakse iz Španije, Francuske i Holandije, koje obećavaju u pogledu dugoročne zaštite u okviru boravišnih aranžmana:

U Španiji, zakon propisuje konačnu boravišnu i radnu dozvolu u trajanju od 5 godina.

U **Francuskoj**, žrtve trgovine ljudima mogu da se prijave za trajnu boravišnu dozvolu ukoliko se proces završio osuđujućom presudom za trgovce ljudima.

U **Holandiji**, žrtve trgovine ljudima sa privremenom boravišnom dozvolom mogu da se prijave za trajni humanitarni boravak onda kada Javno tužilaštvo odluči da goni po prijavi krivičnog dela trgovine ljudima. Isto je moguće i kada osoba 3 godine bez prekida ima boravišnu dozvolu po osnovu trgovine ljudima, a istraga je u toku.

Praksa iz Holandije, koja obećava u pogledu procene rizika:

U okviru holandskih boravišnih planova za žrtve trgovine ljudima, uspostavljen je jedan oblik procene rizika u skladu sa Konvencijom o borbi protiv trgovine ljudima Saveta Evrope. Ona kada postoji rizik, žrtve trgovine ljudima mogu se prijaviti za humanitarnu boravišnu dozvolu.

⁶ Vidi OHCHR/Kancelarija Visokog komesara za ljudska prava (2010), Preporučeni principi i smernice za ljudska prava i trgovinu ljudima, Komentar, HR/PUB/10/2, Princip 11.

Zaštita žrtava trgovine ljudima u okviru sistema azila

Sistem međunarodne zaštite u sklopu međunarodnog zakonodavstva ima potencijal za dugoročnu zaštitu žrtava trgovine ljudima. Procesuiranje zahteva za azil žrtava trgovine ljudima veoma je složeno, usled ugroženosti žrtava trgovine. Dobre prakse u sprovođenju proceduralnih garancija u različitim fazama procedure za dobijanje azila, ukazuju na neke potencijalno dobre načine za prevazilaženje izazova u koherentnoj primeni ovog zakonodavnog okvira. Pored toga, one nam pokazuju na koji način treba postupati sa žrtvama trgovine ljudima koje podnose zahtev za dobijanje azila.

Određivanje međunarodne zaštite za žrtve trgovine ljudima

Žrtvama trgovine ljudima treba omogućiti da dobiju izbeglički status, onda kada kada individualna situacija to zahteva.

Postoje takođe i primeri koji obećavaju u pogledu dopunske zaštite na osnovu rizika od ozbiljnih posledica i nedostatka delotvorne zaštite u slučaju povratka u zemlju porekla. Kada je neko žrtva trgovine ljudima i to prijavi policiji, to ga može izložiti povećanom riziku od ozbiljnih negativnih posledica.

U **Austriji, Italiji, Francuskoj, Nemačkoj, Srbiji, Španiji i Velikoj Britaniji**, izbeglički status se odobrava žrtvama trgovine ljudima, kada se odredi uzročno-posledična veza između progona, ili izostanka državne zaštite, i jedne od odredbi Konvencije o izbeglicama iz 1951, koje se tiču pripadnosti osobe određenoj društvenoj grupi. Takođe, u različitim slučajevima, nadležni organi razmatraju težinu diskriminacije protiv žrtava trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, kojima može biti uskraćena zaštita države, ili ih porodica može odbaciti i/ili kazniti, a zajednica stigmatizovati, što ih dovodi u nepodnošljivu situaciju koja se kvalifikuje kao progon.

Saradnja sa organizacijama specijalizovanim za zaštitu žrtava

Nadležni organi treba da izvrše procenu ugroženosti, strahova i trauma žrtava trgovine ljudima i posebnih izazova sa kojima se one susreću. Razumevanje i prihvatanje ovih aspekata trgovine mogu se osnažiti kroz **saradnju i komunikaciju** između specijalizovanih organizacija civilnog društva i organa u sistemu azila. **Podrška i dokumentacija organizacije civilnog društva kojom se pojašnjava položaj žrtve, mogu potkrepiti zahtev žrtve, kao i pomoći da se utvrde ključni elementi za odlučivanje po zahtevu, pružanjem kvalitetnih informacija u pogledu uslova u zemlji porekla, uticija tradicionalnih praksi (npr. zapadno-afričkih), rodnih pitanja ili nespremnosti, odnosno nemogućnosti vlade da zaštiti žrtvu.**

Prakse iz Austrije, Francuske i Španije, koje obećavaju na polju dostupnosti podrške specijalizovanih organizacija:

U velikom broju pozitivnih primera u **Austriji, Francuskoj** i Španiji, podršku žrtvama su istovremeno pružale NVO za zaštitu žrtava i NVO specijalizovane za pružanje pravne pomoći tražiocima azila. Kombinovanje podrške žrtvama (smeštaja, savetovanja, psihosocijalne podrške) i specijalizovane pravne podrške delotvorno je u reagovanju na specifične potrebe žrtava trgovine ljudima koje potražuju azil.

Priznavanje žrtava trgovine ljudima kao ranjive grupe

Imajući u vidu porast stopa trgovine ljudima u mešovitim migracionim tokovima, važno je da se zakoni koji se tiču borbe protiv trgovine ljudima usklade sa zakonima koji se tiču migracija, tj. da se žrtve **trgovine ljudima eksplicitno navedu kao ugrožena kategorija, ranjiva grupa** koja ima pravo na posebne proceduralne i prihvatne garancije u procedurama dobijanja azila⁷. Prilikom sprovođenja odgovarajućih odredbi nacionalnih zakona, treba stalno sprovoditi i procenu ugroženosti, imajući u vidu da se u različitim fazama postupka odobrenja azila mogu javiti posebne potrebe.

⁷ Prema Direktivi o uslovima prijema (RCD) i Direktivi o procedure azila (APD)

Rano identifikovanje

Uslov za pružanje podrške i proceduralnih garancija jeste utvrđivanje i identifikovanje posebnih potreba. Stoga su skrining i identifikovanje od suštinskog značaja u svakoj fazi procedure davanja azila (registrowanje, prihvatanje, podnošenje zahteva, intervju sa tražiocem azila, pritvor do deportovanja), gde se stimuliše multi-agencijski pristup kako bi se, između ostalog, uspostavilo poverenje sa žrtvom trgovine ljudima. Što se pre obavi identifikovanje, to se bolje može odgovoriti na posebne potrebe.

Priznavanje svih oblika eksploatacije

Svest o pokazateljima trgovine ljudima i njihovo prepoznavanje mogu da obuhvate sve vrste eksploatacije. Ovo se može postići kroz **obuke** (koje uključuju posebne alate i smernice) aktera u sistemu azila. Pored toga, garancije davanja iskaza prema Direktivi o proceduri azila (APD)⁸, posebno su važne kako bi se žrtvama trgovine omogućilo da progovore o svojim iskustvima i da identifikuju konkretne okolnosti trgovine ljudima.

Upućivanje i pomoć u ranoj fazi

Nakon detektovanja pokazatelja koji ukazuju na trgovinu ljudima, treba obaviti odgovarajuće **upućivanje** u centre za podršku žrtvama, kako bi se osoba informisala o svojim pravima i opcijama koje ima kao žrtva trgovine ljudima i tražilac azila koji pripada ranjivoj grupi, kao i da bi joj se, ukoliko je potrebno, pružile pomoć i zaštita u skladu sa njenim zdravstvenim, psihosocijalnim i pravnim potrebama.

Obećavajuće prakse iz Francuske i Španije u pogledu ranog identifikovanja žrtava trgovine ljudima u toku procedure davanja azila:

 Iskustvo iz Španije 2019. je pravi primer ove ideje. Odsek za migracije unutar Ministarstva za rad, migracije i socijalnu zaštitu pokrenuo je, na aerodromu Adolfo Suarez u Madridu, pilot proceduru za otkrivanje indikatora trgovine ljudima i upućivanje potencijalnih žrtava trgovine koje traže azil, na mere podrške. Ova procedura podrazumeva saradnju između Kancelarije za azil i pet organizacija civilnog društva, sa ciljem da se obezbedi blagovremeno upućivanje i pristup podršci. Onda kada službenici zaduženi za azil detektuju pokazatelje trgovine ljudima kod tražilaca azila, oni obaveštavaju Crveni krst, koji se onda obraća jednoj od specijalizovanih NVO za pomoć žrtvama trgovine ljudima, koja zatim procenjuje situaciju potencijalne žrtve i utvrđuje postoje li dokazi o trgovini ljudima. U kasnijim fazama procedure azila, **Austrija** ima praksu koja obećava, a tiče se kontaktiranja potencijalnih žrtava trgovine ljudima u centrima za pritvor do deportovanja. Ovakva upućivanja su pozitivan rezultat napora uloženi u multidisciplinarnu obuku službenika za azil i osoblja iz prihvatnih i pritvorskih jedinica, kao i organizacija civilnog društva koje nude pravni savet.

 U **Francuskoj**, zakon nalaže da, ukoliko su tražioci azila žrtve trgovine ljudima, nadležna Kancelarija za imigraciju i integraciju (OFII) treba da razmotri posebne potrebe dok odlučuje o uslovima njihovog prijehvata. Takođe postoji mogućnost da OFII žrtve trgovine ljudima koje potražuju azil uputi u centre Nacionalnog programa za prihvat i zaštitu žrtava trgovine ljudima (AC.Sé), ili na neku drugu specijalizovanu NVO koja se bavi podrškom žrtvama.

Prakse iz Austrije i Holandije, koje obećavaju u pogledu obuka za aktere u sistemu azila:

 U **Austriji**, specijalizovana NVO aktivno je uključena u razvoj i realizaciju obuka za aktere u sistemu azila. Takođe postoje i tekući naponi organizacija civilnog društva u saradnji sa Evropskom kancelarijom za podršku azilu, da se premoste propusti u sistemu azila koji se tiču tražilaca azila koji pripadaju ranjivim grupama.

 U Holandiji, relevantni akteri redovno se obučavaju i dostavljaju im se posebni indikatori i alati uz pomoć kojih mogu da detektuju znakove trgovine ljudima. Na primer, razvijen je priručnik u okviru STEP projekta, u kome učestvuju Centralna služba za prihvat azilanata, holandski Crveni krst, holandski savet za izbeglice i organizacije civilnog društva specijalizovane u borbi protiv trgovine ljudima, CoMensha i Nidos.

Odgovarajuća pravna pomoć, od strane lica koja su upoznata sa režimom azila i problemom trgovine ljudima, treba da bude obezbeđena za tražioce azila koji su ujedno i žrtve trgovine ljudima. Trgovina ljudima je složeno krivično delo koje sa sobom nosi traumatizaciju, zbog čega je neophodno ispitivanje odgovarajućih osnova zahteva za azil. Zato se toplo preporučuju saradnja i koordinacija između pružalaca pravne pomoći i organizacija za podršku žrtvama, pošto konsultacije sa stručnjacima

⁸ Direktiva 2013/32/EU Evropskog parlamenta i Saveta doneta 26. Juna 2013. o zajedničkim procedurama odobrenja i ukidanja međunarodne zaštite, OJ L 180/60 (Direktiva o procedurama azila)

mogu biti od ključnog značaja pri razumevanju ponašanja žrtava i procene njihovog kredibiliteta⁹.

Poštovanje proceduralnih prava u proceduri davanja azila prema zakonima u vezi sa trgovinom ljudima

Obezbeđivanje **pravičnih i efikasnih procedura dobijanja azila** od suštinskog je značaja u procesu utvrđivanja potreba pojedinca za međunarodnom zaštitom. Ovo uključuje, između ostalog, uslove prihvata i mogućnost izuzimanja tražioca iz ubrzanih procedura.

U ovom procesu, od ključnog je značaja kompatibilnost između sistema zaštite žrtava trgovine ljudima (uključujući posebne aranžmane boravišnih dozvola) i sistema azila, kao i saradnja između aktera u sistemu azila, Nacionalnog mehanizma za upućivanje (ili sličnog mehanizma) i specijalizovanih agencija i organizacija.

Praksa iz Španije, koja obećava:

U Španiji se mogu paralelno primenjivati dva okvira zaštite. Sledeći primer ilustruje važnost ovakvog modela: žrtva trgovine ljudima koja je pobjegla od eksploatacije može biti izložena riziku od odmazde trgovaca, zbog duga ili svoje saradnje s policijom. Iako žrtva više ne ispunjava uslove za dobijanje boravišne dozvole, ona može da zatraži međunarodnu zaštitu, zato što postoji rizik da će biti u ozbiljnoj opasnosti u slučaju povratka.

Prava žrtava trgovine ljudima prema Uredbi „Dablin III“¹⁰

Pošto svaki zahtev za azil podnet na teritoriji EU podleže ispitivanju nadležnosti, od ključnog je značaja primena Uredbe „Dablin III“ na žrtve trgovine ljudima.

Kada je u pitanju **identifikacija** potencijalnih žrtava trgovine ljudima, dobre prakse prepoznate su isključivo u slučajevima kada organizacije koje rade u centrima za pritvaranje pred deportaciju kontaktiraju specijalizovane NVO. Ovo se događa, na primer, u Francuskoj, kada CIMADE pošalje obaveštenje NVO specijalizovanom za borbu protiv trgovine ljudima i zatraži njihovu pomoć. Takođe, u Austriji, gde po prijemu obaveštenja, specijalizovana NVO organizuje sastanak sa ženom u pritvorskom centru i obavesti je o njenim pravima i mogućnostima u Austriji, kao i o narednim koracima koji se preduzimaju, u skladu sa njenom odlukom.

Države su u obavezi da žrtvama trgovine ljudima omoguće **period za razmišljanje i oporavak**. Tokom ovog perioda, osoba se neće deportovati i ima pravo na pomoć u fizičkom, psihološkom i socijalnom oporavku.

Žrtva trgovine ljudima koja potražuje azil može doći u opasnost ukoliko se vrati u zemlju eksploatacije prema Uredbi „Dablin III“. Bilo usled rizika uočenog prilikom interpretacije članova 3 i 4 EKLJP¹¹, ili zbog istrage koja je u toku u zemlji, države koriste Član 17 o Suverenitetu (Dablin III), koji omogućava državi članici da preuzme odgovornost za proveru zahteva za azil, na diskrecionoj osnovi, čak i ako to nije u njenoj nadležnosti prema kriterijumima iz pomenute Uredbe.

Pravna pomoć je ključna od najranije faze, kako bi se žrtvi trgovine ljudima pomoglo da razume procedure i dozvolilo da pruži relevantne informacije o iskustvu trgovine i rizicima sa kojim bi mogla da se suoči ukoliko bude vraćena u zemlju prvobitnog ulaska. Pravno zastupanje osigurava mogućnost blagovremen žalbe i prezentovanja argumenata i činjenica protiv deportacija u zemlju prvog ulaska prema Uredbi „Dablin III“.

Prakse iz Austrije i Francuske, koje obećavaju u pogledu suspenzije procedura iz Uredbe „Dablin III“:

 U **Austriji**, suspendovano je nekoliko deportacija prema Uredbi „Dablin III“ izdavanjem boravišne dozvole za žrtvu trgovine ljudima (koja učestvuje u istrazi). Suspendovanjem odluke o deportaciji, Austrija priznaje punovažnost zahteva za azil.

 Francuskoj, deportacije prema Uredbi „Dablin III“ suspendovane su kako bi se izbegao rizik od kršenja obaveza o nevraćanju u slučajevima gde su postojali ozbiljni rizici od ponovne trgovine, ili odmazde trgovaca.

Prilikom procene postojanja stvarnog rizika od ozbiljnih povreda ili štete, moraju se uzeti u obzir lične okolnosti tražioca azila. Zato je regularna procena rizika obaveza države, kako bi se obezbedilo poštovanje obaveza o nevraćanju. Prakse koje obećavaju primećene su u slučajevima gde procena stvarnog rizika uzima u obzir ličnu situaciju podnosioca zahteva i dokaze koje su podnele specijalizovane organizacije civilnog društva sa dobrom reputacijom, zajedno sa informacijama koje države moraju da prikupe u pogledu rizika pri povratku. Nadležni organi treba da u svoje **izveštaje** uključe konkretne informacije koje se tiču situacije za žrtve trgovine ljudima u zemljama porekla.

Kada se obavlja **transfer u drugu zemlju članicu EU**, od ključnog su značaja razmena informacija i koordinacija pomoći kako bi se odgovorilo na posebne potrebe prihvata, zdravlja i bezbednosti žrtve trgovine ljudima. Trenutno, kada i dođe do ovakve razmene informacije, to je uglavnom zahvaljujući saradnji između NVO. Dablinske jedinice moraju da obezbede **kontinuiranu zaštitu unutar EU**. Ohrabruje se veći stepen saradnje Dablinskih jedinica sa specijalizovanim NVO, čime se proaktivno obezbeđuju informacije o preseljenju, praćenje situacije nakon odgovarajućeg prihvata u zemlji prijema, itd.

¹⁰ Uredba (EU) Br. 604/2013 Evropskog parlamenta i Saveta usvojena 27. juna 2013. kojom se uspostavljaju kriterijumi i mehanizmi za utvrđivanje odgovorne Države članice za ispitivanje zahteva za međunarodnu zaštitu podnetog u nekoj od država članica od strane državljanina trećih država ili osoba bez državljanstva. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02013R0604-20130629&from=EN>

¹¹ Evropska konvencija o ljudskim pravima (2010), Čl. 3 o Zabranu mučenja i Čl. 4 o Zabranu ropstva i prinudnog rada.

Posebna uloga NVO

Mnoge zemlje već sprovode obuke o trgovini ljudima za različite policijske jedinice i aktere uključene u izdavanje boravišnih dozvola i azila. Treba se fokusirati na zajedničke inicijative, gde se u izvođenje ovih obuka uključuju specijalizovane organizacije civilnog društva, kao i uspostaviti sistem praćenja ovih obuka kako bi se evaluirali njihovi efekti. Obuke treba za cilj da imaju dve stvari: sa jedne strane, podizanje nivoa svesti i senzibilisanje, ali takođe i jačanje odgovornosti svakog aktera u kontaktu sa žrtvom trgovine ljudima.

Analize i dalje inicijative za lobiranje zasnivaju se na znanju i praksama organizacija civilnog društva koje pružaju podršku žrtvama trgovine ljudima. Sistematično **prikupljanje podataka**¹² omogućava argumentovanje i prepoznavanje aspekata u kojima su potrebne promene, razmatranje postignuća u prethodnim godinama i identifikovanje promene trendova. Na primer: stimuliše se praćenje deportacija korisnika prema Uredbi „Dablin III“ u svakoj organizaciji. Ovom praksom prikupljanja – i sistematizovanja – podataka jačaju se naponi u zagovaranju primene postojećih odredbi.

Austrijsko iskustvo je pokazalo pozitivan uticaj identifikovanja žrtava trgovine ljudima koje su podnele zahtev za dobijanje azila, kroz povećan broj upućivanja od strane nadležnih organa, pravnika i prihvatnih centara, zahvaljujući obukama.

Saradnja između organizacija civilnog društva koje pomažu pri dobijanju azila i organizacija koje se bore protiv trgovine ljudima od ključnog je značaja za zaštitu i podršku žrtvama trgovine ljudima, kao i za razumevanje tako složenog fenomena kao što je trgovina ljudima. Koordinacija pravne pomoći i podrške, kao i stručno mišljenje u vezi sa trgovinom ljudima kao prilog dokumentaciji u zahtevima za azil, mogu značajno uticati na zaštitu žrtava trgovine ljudima.

¹² U skladu sa Opštom uredbom o zaštiti podataka (GDPR) Evropske unije.